

Câți maghiari au emigrat dincolo de Carpați și cum s-au înmulțit acolo?*

I-ar interesa în mod deosebit pe cititorii maghiari circumstanțele emigrării maghiarilor pe teritoriile extra-carpătice și evoluția sortii lor în această zonă, prezentate prin date statistice.

Nu dispunem – bineînțeles – de documente istorice din timpul evului mediu privind numărul maghiarilor plecați în afara granițelor cu scopuri invadatoare. Pe baza unor date provenind din epoci ulterioare am putea întreprinde unele estimări în această privință, ceea ce ar fi o tentativă destul de hazardată și nesigură. Pe baza numărului mare al grupurilor etnice maghiare valahizate, cât și al celor care și-au păstrat identitatea, pe baza numeroaselor toponime de origine maghiară din aceste zone putem afirma că exodul maghiarimii se orienta mai cu seamă spre Moldova, iar în zona Severinului era mai accentuat decât în colțul de nord-est al Munteniei.

Din epoca modernă dispunem de mai multe date. Dar trebuie tratate cu mult discernământ și cu tact critic, deoarece majoritatea se bazează pe niște simple estimări, astfel concluziile la care se ajunge pot conține multe date eronate. Cele semnalate se referă mai ales la datele privind numărul emigranților îndreptați spre Muntenia, cei care s-au dispersat aici în zone foarte largi și diferite, iar luarea lor în evidență – din acest motiv – este foarte anevoioasă, poate imposibilă. Datele referitoare la numărul lor ce apar în diferite surse sunt doar simple estimări. În Moldova însă lucrurile stau altfel. Acolo dispunem de surse sigure în privința stabilirii numărului maghiarilor: se știe că majoritatea covârșitoare

a maghiarilor moldoveni sunt de religie romano-catolică, și catolicii sunt de etnie maghiară, astfel, cele două noțiuni: maghiar și catolic aici sunt aproape identice. Datele privind locuitorii catolici din Moldova pot fi valorificate – de fapt – în stabilirea numărului maghiarilor de pe aceste meleaguri. Și – datorită faptului că catolicii moldoveni de 300 de ani sunt luați în evidență – evoluția acestei etnii, dezvoltarea ei, poate fi urmărită destul de precis și îndeaproape pe o perioadă de timp destul de semnificativă. Datele statistice referitoare la numărul secuilor bucovineni sunt cele mai sigure. Austriecii colonizatori au luat în evidență nu numai numărul de suflete din satele întemeiate, dar și numărul animalelor lor și starea lor materială. Numai ei erau înregistrați ca maghiari pe aceste meleaguri, aceste date pot fi luate ca bază sigură în urmărirea evoluției numerice deosebit de însemnate a acestei grupări etnice mărunte.

În vederea stabilirii numărului maghiarimii moldovene din cele mai vechi timpuri: din primele rapoarte bisericești menționăm doar raportul cel mai amănunțit și cel mai autentic și anume: raportul episcopului Bandinus, cel care prezintă starea bisericii catolice din Moldova anulii 1646. În prezentarea localităților Bandinus redă numărul locuitorilor catolici, câteodată și numărul caselor (al familiilor). În acele localități, unde catolicii erau minoritari, având numărul în descreștere sau chiar au și pierit cu totul, dă o estimare probabilă privind situația, numărul catolicilor de altădată. Pe baza raportului lui Bandinus am elaborat următorul tabel.

Tabelul 1.

Nr. crt.	Denumirea localității catolice din raportul lui Bandinus	Nr. caselor(al familiilor)	Nr. de suflete	Informațiile lui Bandinus privind locuitorii catolici de altădată ai localităților cu locuitori catolici pieriți sau având numărul în descreștere (c = casă, familie s = suflete)
1.	Huși		682	
2.	Sat din preajma Hușilor pe lângă Prut		–	12 c. , 60 s.
3.	Vaslui	4	16	Mai mult de 300 c.
4.	Bârlad	30	150	
5.	Galați	12	70	
6.	Tecuci		–	Mai mult de 200 c.
7.	Bogdana	6	18	Sat pur maghiar de odinioară
8.	Stănești		150	
9.	Mănești	8	48	Cândva maghiar
10.	Oituz	14	69	
11.	Bahna	12	57	

12.	Satul Nou		49	
13.	Trotuș	30	125	Cândva sat maghiar
14.	Lucăcești	15	86	Mai mult de 100 c.
15.	Satu de Jos		-	Sat maghiar vestit de dinioară
16.	Solonț	35	175	
17.	Fărăoani		400	
18.	Pașcani	6	30	Sat pur maghiar de odinioară
19.	Valea Seacă		55	
20.	Fântânele	12	58	
21.	Trebișu	25	155	
22.	Bacău		680	„Numai” 680 s.
23.	Piatra Neamț	3	16	Sat pur maghiar de odinioară
24.	Roman	6	36	Mai mult de 300 c. 800 s. maghiare și de sași
25.	Tămășeni		70	
26.	Adjudeni		173	
27.	Răchiteni		389	
28.	Săbăoani		300	
29.	Leucușeni		40	
30.	Tețcani		160	
31.	Târgu Neamț		94	Numai sași, cu miile
32.	Hodora(?)		-	
33.	Baia		256	Mai mult de 1000 c. 6000 s. maghiare și de sași
34.	Suceava		25	Cei 25 de s. și-au uitat limba maghiară. În trecut mai mulți sași, împreună cu maghiari și italieni 8000 s.
35.	Siret		-	S. catolice au trecut la români
36.	Herlău	5	19	Mai mult de 500 c.
37.	Cotnari		276	S. de sași și mai numeroși maghiari
38.	Sărata		40	
39.	Amadjei		99	
40.	Strunga		11	
41.	Iași		300	Mai mult de 1000 s.
42.	Ciuburciu		200	
	Total	1020	5577	25-30 000 (?)

În cele 42 de localități din Moldova în 1646 trăiau 5577 de suflete catolice. Deci, pe baza tabelului nu era posibilă totalizarea numărului familiilor, deoarece nu erau specificate în fiecare localitate aceste date de către episcop, însă Bandinus a menționat că în satele vizitate trăiau în total 1020 de familii. O familie era compusă în medie din 5-6 membri, numărul este identic și în cazul localităților unde este menționat numărul familiilor.

Ca să aflăm numărul locuitorilor maghiari, din totalul catolicilor menționați mai sus ar trebui scăzut numărul catolicilor de altă etnie decât cea maghiară (deși neînsemnate la număr, în Moldova trăiau și catolici sași și polonezi). Astfel, ca să obținem numărul real al catolicilor maghiari, ar trebui adăugat la numărul sus-menționat numărul catolicilor maghiari din satele unde Bandinus n-a ajuns cu ocazia vizitei făcute în Moldova, deci numărul acestora nu este inclus în tabel. Ne rămân însă ca date necunoscute atât

numărul celor de scăzut, cât și al celor de adăugat. Datorită acestui fapt trebuie să ne mulțumim cu următorul total – estimat – al maghiarilor catolici din Moldova: în timpul lui Bandinus trebuie să fi trăit în Moldova aproximativ între 5000–6000 de suflete de etnie maghiară. Situația cea mai solidă a maghiarimii din Moldova era în preajma orașului Roman, unde vizitatorul n-a semnalat în niciun sat numărul în descreștere al maghiarilor față de situația din trecut. Ca asemănare: într-o grupare efectuată de către Năstase maghiarimea din Moldova se prezenta astfel:

1. Din zona Tazlăului Sărat 261
 2. Din zona Trotuș 516
 3. Din zona Bacăului 1378 (exceptând Bacăul: 698)
 4. Din zona Roman 1168 (exceptând Romanul: 1132)
 5. Din zona Herlău-Cotnari 445
- Catolicii luați în evidență dispuneau de 10 preoți (5 maghiari, 3 italieni, 1 polonez, 1 sas) și de 30 de deaci

(cantori). În starea lor de asimilație și de pieire avansată, îngrijirea sufletească le era asigurată într-un procentaj de 50% de preoți de etnie maghiară, iar în ceea ce privește trecutul, după cum ni se arată în raport, memoria poporului era plină în exclusivitate de pomenirea preoților maghiari.

Pe baza raportului lui Bandinus, despre catolicii maghiari de odinioară ai satelor cu numărul populației maghiare în descreștere, am efectuat un calcul retroactiv. Am înmulțit cu 5 numărul caselor, deci al familiilor, iar în cazul satelor unde nu era specificat acest lucru, am înmulțit cu 2 numărul populației din timpul lui Bandinus. Numărul locuitorilor catolici din satele, unde descreșterea numărului populației maghiare nu era semnalată, l-am împărțit în doi – presupunând în mod optimist că între timp și-au dublat populația. Pe baza unui asemenea calcul, pornind de la numărul catolicilor de pe vremea lui Bandinus, cu una sau două generații mai înainte, poate pe la începutul secolului al XVI-lea, am constatat că Moldova era locuită de aproximativ 25-30 000 de suflete catolice, din care, datorită faptului că sașii erau prezenți în zonă cu un număr însemnat, numărul maghiarilor catolici ar fi fost de circa 20-25 000 de suflete. Probabilitatea acestui calcul o justifică faptul că în 1597 episcopul Querini, pe baza vizitei făcute aici, în raportul său vorbește despre 1691 de familii și 10 704 de suflete, iar mai înainte de el, în 1588, un om de stat din Moldova, Brutti Bertalan consemnează 15 000 de catolici în Moldova. (Auner, 1908, 24 și 21. p.). Aceste cifre justifică pieirea de mare amploare a populației maghiare semnalată de Bandinus și fac posibilă o estimare între 20 000 și 30 000 de suflete a maghiarilor de odinioară. Această cifră însă ar avea valoare numai dacă ar fi la ce o raporta. Dacă am ști, în primul rând, numărul total al populației Moldovei din acea vreme. În general, se presupune un număr mai însemnat al populației maghiare decât cea valahă la întemeierea statului Moldovei. Totuși, e incredibilă prezentarea voievodului Petre Șchiopul din 1591, potrivit căreia Moldova ar dispune de 47 167 de locuitori (Domokos, 1938, 296. p.) – din care cca. 15 000 erau deci catolici –, referindu-se la întreg teritoriul Moldovei. Conform Elekes, românii pretind populația ambelor voievodate ale lor, a fi de câte jumătate de milion la sfârșitul evului mediu, fără nicio sursă să confirme acest număr. (Elekes, 1940, 371. p.) Oriunde ar fi oscilat numărul populației valahe între 50 000 și 500 000 de capete, este un fapt de netăgăduit că masa populației maghiare relativ mică prezenta o parte însemnată a populației Moldovei.

Nu socotim ca fiind neaparat necesar prezentarea tuturor datelor despre maghiarimea din Moldova din secolele ce urmează, care – de fapt – sunt mai cu seamă niște estimări oscilatorii și prezintă numărul populației maghiare din Moldova ca unul care stagnează timp de aproape un secol, oscilând în jurul 5000 de capete. Domokos a cules aceste date într-un articol și aproape toate prezintă lacune, astfel ele pot fi interesante, dar fără mare folos. (Domokos, 1938).

Pe de o parte, lacunele aflate în surse sunt de vină pentru că maghiarimea din Moldova într-o perioadă lungă nu apare ca o etnie aflată în plină dezvoltare demografică. Mai erau și molimele și năpastele războaielor, la care mulți dintre episcopii vizitatori fac referiri. Dacă timp de un secol nu pot fi luate în seamă sursele istorice referitoare la maghiarii din Moldova, e îmbucurător că Bandinus redă un punct de sprijin sigur și solid, pe baza căruia poate fi intuit nu numai numărul din trecut al poporului nostru moldovean, dar și cel din secolele ce au urmat. Reprezintă o sarcină și mai grea estimarea numărului prigonitilor și al năpăstuiților din cauza crezului lor religios sau politic. Veneticii aceștia s-au dizolvat printre rândurile populației străvechi maghiare și astfel nu știm cărui motiv se datorează creșterea acestei populații: sporului natural sau topirii în rândurile ei a noilor veniți. Pe baza unei fantezii oarecare, poți concluziona, de exemplu, husiții izgoniți din țară conform celor relatate într-o scrisoare datată din 1571, potrivit căreia preotul din Troțuș, Thabuk Mihály a readus dintre fugari în jur de 2000 de suflete în sânul bisericii catolice.

Și despre numărul curuților pribegi avem o sursă: la Stroici în 1743 erau 300 la număr. Numărul emigranților este greu de a fi luat în evidență. Privind numărul secuilor emigrați putem concluziona, pe de o parte, de pe urma coloniilor lor alcătuite în pribegie, pe de altă parte, din creșterea exagerată a numărului populației maghiare din Moldova, care nu se explică din sporul de natalitate. Dacă ne raportăm la numărul emigranților secuici de la mijlocul secolului al XVIII-lea pe baza coloniilor lor, o mare parte dintre ei (poate jumătate) s-au stabilit în Bucovina. Se știe numărul precis al celor stabiliți în Bucovina: 2687 de suflete. Astfel, numărul total al emigranților secuici din timpul domniei Mariei Tereza poate fi estimat la 6-7000 de suflete. Acest număr, luat în sine, nu pare a fi enorm și cititorul poate ne va reproșa că am prezentat în culori atât de sumbre și amănunțit exodul petrecut acum 180-200 de ani. E drept că scopul nostru a fost în primul rând să atragem atenția cititorilor asupra problemelor sociale grele ivite pe atunci pentru prima dată într-o lumină clară și nu pentru prezentarea pierderilor numerice colaterale ale populației. Cu toate că și aceste pierderi au fost destul de însemnate, dacă luăm în considerare următoarele circumstanțe: emigranții – în majoritatea lor – proveneau din comitatul catolic Ciuc (reformați abia dacă au fost printre ei). Despre populația Ciucului avem informația că a fost înjumătățită de foametea și molima de ciumă din 1717-19, mai precis: din 25 000 de locuitori au pierit 11 343, supraviețuind acestor calamități mai puțin de 14 000 de persoane. Cu ocazia năvălirii tătarilor din 1694, un sfert de secol mai înainte, au fost deportați în jur de 7000 de robi, tot din comitatul Ciuc. (Nagy, 1918, 73. p.). Dacă ne gândim că, după aceste două pierderi de sânge, peste 40 de ani cei 6-7000 de emigranți proveneau tot din zona Ciucului, ne putem da seama ce pierdere însemnată trebuia să fi fost pe atunci emigrarea secuilor. Numărul secuilor

emigranți până la începutul secolului trecut (secolul XIX – nota red.) poate fi dedus din creșterea excesivă a numărului locuitorilor catolici din Moldova de după mijlocul sec. al XVIII-lea, situația pe care o redăm în tabelul 2. (alături de datele referitoare la o sporire numerică înceată).

Pe la cumpăna secolelor (scăzînd dintre catolici numărul neînsemnat al celor de altă etnie decât cea maghiară), în Moldova au trăit aproximativ 60 000 de maghiari. Cifra apare și la Weigand, un cercetător de seamă care prezintă date remarcabile, întrucât face diferențierea maghiarilor moldoveni din punct de vedere etnografic și al dialectului vorbit de aceștia (Weigand, 1902):

- Ceangăi (maghiari străvechi): 45 000 din care vorbesc limba magh. 18 000
- Secui (emigranți): 13 000 din care vorbesc limba magh. 12 000
- Alți maghiari: 2000
- Total: 60 000 din care vorbesc limba magh. 30 000

Lăsăm, deci, la o parte estimările fanteziste apărute

în diferite articole, prezentări, începând de la cumpăna secolelor și ne rezumăm la calculele lui Domokos Pál Péter, referitoare la anul 1930. Potrivit estimărilor lui, în 1930 numărul catolicilor din Moldova este de 90 660 de catolici, din care 85 000 pot fi socotiți de origine maghiară, din care pe cei vorbitori de limbă maghiară îi estimează (față de Weigand într-un mod mai optimist) la 55 000 de suflete (Domokos, 1931, 181–182. p.)

Aceste date într-o oarecare măsură sunt valabile și în ziua de azi (N.B. data apariției articolului lui Mikecs!). Dacă adăugăm la datele de mai sus și numărul maghiarilor românizați în religia lor, cifra de 85 000 poate fi umflată la 100 000 sau poate chiar la 125 000 (asemenea date „rotunde” circulă în prezent privind numărul maghiarilor moldoveni însă pentru recunoașterea, identificarea maghiarilor deveniți români ortodocși a încetat să mai existe orice posibilitate.

* In Mikecs László: *Csángók*. Bolyai Akadémia, 1989.

Tabelul 2.

Anul	Numele celui care publică informația	Numărul locuitorilor catolici	Sursa
1744	Jeziarski R. Szaniszló, episcopul din Bacău	5500	Auner, 1908, 48. p.
1766	Deductie din raportul lui Zöld Péter	În jur de 9000	„ „ 56. p.
1773	Delegatul francez Saint-Priest	Aprox. 12-15 000	„ „ 58. p-
1779	Prefect misionar Martinotti Josif	15 000	„ „ 58. p-
1807	Consulul Hammer	21 307	„ „ 65.p.
1814	Prefectul Berardi	23 331	„ „ 67.p-
1822	Consulul Raab	În jur de 40 000 (exagerat)	„ „ 72.p.
1830	Consulul Lippa	În jur de 50 000 (exagerat)	„ „ 72.p.
1842	Petrás Incze	În jur de 57 000 (exagerat)	Petrás, 1842, 14. p.
1851	Episcopia din Iași, schematismul oficial	45 752	Domokos, 1938, 303. p.
1868		56 345	Imets, 1868, 101.p.
1874		58 809	Domokos, 1938, 303. p
1902		64 601	Auner, 1908, 79.p.

LITERATURĂ

1. AUNER KÁROLY: *A romániai magyar telepek történeti vázlat*. Temesvár, 1908: VII+ 94 l. + 2 térképvázlat. Ismertette és néhány adatát javította D. F. Századok, 1908: 924–7. p.

Oare de ce naționalitate o fi acest A., purtând un nume german, cel care scrie în limba română, este canonic din București și îngrijitorul de suflete al maghiarilor? Cel care e și un istoriograf migălos, autentic și în această calitate a întocmit prima prezentare de sinteză istorică a maghiarimii de dincolo de Carpați. Lucrarea sa, prezentând numeroase date de istorie a religiei, este și azi cu totul indispensabilă.

2. Raportul din 1648 al arhiepiscopului marcianopolitan MARCUS BANDINUS papei Inocențiu al X-lea despre vizita de pastorație făcută în dieceza Moldovei în 1646. Prima referire la această operă o găsim la Gegő Elek: „mărturisesc cu recunoștință că P(ap) Sándor (parohul catolic de la Tro-

tuș) mi-a atras atenția și asupra unui manuscris – ce mi-ar fi de folos în privința temei ce o abordez – al P(aterului) Bandinus din Scopie, arhiepiscopul marcianopolitan, fostul locțiitor al episcopului din Moldova, document aflat în biblioteca paterilor franciscani din Cluj (Transilvania), iar un alt exemplar în Ungaria, în biblioteca franciscanilor de la Gyöngyös. „El însuși a publicat unele fragmente în traducere maghiară din raportul lui B. și a și utilizat unele date în lucrarea sa, având la îndemână manuscrisul aflat în biblioteca franciscanilor de la Gyöngyös. Exemplarul acesta de la Gyöngyös a fost copiat de pe cel din Cluj la indicațiile istoriografului franciscan, Blahó Vince în 1781. Copia în cauză se păstrează și în prezent la Gyöngyös. Despre exemplarul aflat în Cluj, cel care a fost utilizat în 1846 de către baronul Kemény József, bibliotecarul actual din Cluj nu are nicio cunoștință. Un al treilea exemplar al manuscrisului a fost descoperit la un anticar din Italia de către cercetătorul de surse istorice C. Erascu, la finele

secolului trecut (sec. XIX – nota red.). Exemplarul acesta de 196 pagini (având formatul mic) a fost intitulat de către Urechia Codex Bandinus, prevăzut cu note și comentarii în limba română și publicat în 1895 la București. Pe baza acestui exemplar Domokos Pál Péter a făcut o traducere închinată amintirii lui Gegő Elek (...) Ar fi binevenită compararea celor trei exemplare enumerate mai sus, în vederea stabilirii raportului dintre ele, pentru aflarea care este originalul. Raportul lui B. este documentul cel mai vechi, cuprinzător și autentic al maghiarimii din Moldova. Tabelul nominal al catolicilor din Moldova din 1646, aflat în addenda lucrării ar trebui prelucrat neaparat.

3. DOMOKOS PÁL PÉTER: *A moldvai magyarság*. Csíksomlyó, 1931, 302. p.

Este propagatorul, lucrătorul cu cele mai bune intenții, cel mai perseverent al cauzei ceangăilor. Prin numeroasele sale publicații, culegeri de folclor, drumuri de studii la fața locului, perseverența, sârguința sa, caracterul său neînfricat, etc. și-a dobândit merite deosebite. Prin culegerea sa de folclor (până când va fi elaborată una mai amănunțită și mai bogată) aduce un serviciu folositor cauzei. Experimentele, observațiile sale dobândite cu ocazia drumurilor de cercetare pot fi fructificate și în continuare. Verdictele, constatările referitoare la trecutul ceangăilor, luate din a doua, a treia mână, sunt însă lipsite de un spirit de critică adecvat. În pofida bunăvoinței autorului, aceste date pot fi folosite, fructificate doar cu rezerve.

4. DOMOKOS PÁL PÉTER: *A moldvai magyarság történeti számadatai*. *Hitel*, 1938, 295–308. p. Este o prezentare statistică, amănunțită a literaturii de specialitate și a mai multor surse bibliografice românești (majoritatea lor după Hurmuzaki).

5. DÖBRENTEI GÁBOR kérdései s PETRÁS INCZE feleletei a moldvai magyarok felől. (Întrebările lui Döbren-tei Gábor privind maghiarii din Moldova și răspunsurile lui Petrás Incze la acestea) *Tudománytár*, Új folyam XII. (1842). 7–31., 67–98., 147–163.

Secretarul Academiei maghiare D. s-a întâlnit în vara anului 1841 în stațiunea balneo-climaterică de la Borsec cu P. și cu prefectul misiunii din Moldova, Arduini. D. l-a rugat pe preotul maghiar ca – potrivit interesului exprimat recent de Academie – să dea o informare pentru publicul maghiar. Astfel a fost formulat chestionarul informativ cu cele 38 de întrebări și tot atâtea răspunsuri, autentificat cu ștampila lui Arduini. Această ștampilă – după cum se vede – l-a influențat întrucâtva pe Petrás. În contrast cu alți autori din perioada istorică respectivă ca Gegő, Jerney și alții, el nu-i acuză pe preoții italieni pentru valahizarea maghiarilor moldoveni, mai mult le preamărește intențiile și îl laudă pe prefect. La întrebările „cu probleme” răspunsul e succint. Trecând cu vedere peste aceste neajunsuri, putem aprecia că P. dă răspunsuri deosebit de precise, cumpătate și – în privința trecutului ceangăilor – aceste surse pot fi utilizate cu încredere. Este deosebit de valoroasă culege-

rea sa de folclor din Cleja, cu cele 21 de cântece populare. 6. ELEKES LAJOS: *A román fejlődés alapvetése*. (Bazele dezvoltării române) *Századok*, 1940, 278–313., 361–404. O istorie scrisă cu duh și convingător a formării și dezvoltării vieții românești din evul mediu și rolul maghiarimii în această dezvoltare. Despre originea și soarta maghiarilor din zona extra-carpatică și E. are o viziune similară cu a noastră din această lucrare.

7. NAGY REZSŐ: *A krimi tatár rabok történetéről*. *Lo-sonc*, 1918, 80. p. Tătarii năvălitori în decursul secolului al XVII-lea au dus în robie cu sila pe numeroși secui. Întreaga armată a principelui transilvănean Rákóczi György al II-lea, condusă de Kemény János, a căzut în robia hanului tătarilor din Crimeea. Despre soarta tragică a miilor de robi ne înștiințează numeroase scrisori, jurnale, autobiografii, memorialistici. În 1694 comitatul Ciuc va fi din nou devastat de tătari, năvălitorii ducând cu ei un număr de 7000 de robi. Acești „robi ai tătarilor” duși cu sila în Basarabia și în Crimeea în sec. XVII prezintă o pierdere de populație mai însemnată decât exodul, emigrația. Călătorii orientali din acele vremuri, având ocazia să-i întâlnească pe acei bătuți de soartă la fața locului, în scrierile lor înștiințează populația de acasă despre suferințele acestora. Ráday, Turkoly, Vetsei Pap și alții relatează despre Țara Tătarilor pe baza povestirilor robilor eliberați. N. în caietul său publică date referitoare la robii tătarilor, despre amintirile maghiarilor din Țara Tătarilor. Consideră scrisoarea lui Turkoly ca fiind o falsificare. Redă o etimologie greșită a toponimului Ciuburciuc, atribuindu-l robilor ciucani duși cu sila în robie de după năvălirea tătarilor din 1694 (cseber + csík).

8. VESZELY, IMETS és KOVÁCS utazása Moldva-Oláhonban, 1868. (Călătoria în Moldo-Valahia din 1868 a lui Veszely, Imets și Kovács) *Marosvásárhelyt*, 1870.

În afară de cele trei persoane enumerate a mai participat un canonic (Kubinszky) și un avocat (Mayer) în acest grup, trimis în România de către Asociația Sfântului Ladislau, ca să se informeze despre situația catolicilor de aici. Rodul acestei drumeții este cartea având ca titlu amintit mai înainte, o lucrare supraabundentă, mediocră, scrisă într-un ton școlăresc. Cu toate acestea, întâmplările relatate privind deplasările pot fi utilizate din când în când, iar datele culese din arhivele parohiilor, unde nu prea au acces alte persoane decât cele cu sutană, aduc servicii bune celor interesați în probleme bisericești. Proiectele lor frumoase în legătură cu ceangăii moldoveni au rămas doar în fază de față.

9. WEIGAND GUSTAV: *Die Dialekte der Moldau und Dobrudsha*. *Neunter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänische Seminar) zu Leipzig*, 1902. 138–236.

Traducere: Bartha György
Lectură: Ion Nete